

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet

(2005/C 120/17)

20. veebruaril 2004. a taotles Euroopa Komisjoni president Romano Prodi komisjoni nimel Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ettevalmistavat arvamust teemal "Euroopa ettevõtete konkurentsivõime".

Majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, mille ülesandeks oli valmistada ette komitee tööd sellel teemal, võttis oma arvamuse vastu 20. septembril 2004. a. Raportöör oli hr VEVER, kaasraportöör pr FLORIO.

Oma 412-ndal plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. aastal (27. oktoobri 2004 koosolekul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 105 poolt-, 3 vastu- ja 2 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Kokkuvõte

1.1 Kõik hiljutised analüüsid rõhutavad Euroopa konkurentsivõime halvenemist, hoituna pihtide vahel suurte tööstuspartnerite ja madalate tootmiskuludega esilekerkivate maade majanduste poolt. See olukord on käsikäes majanduskasvu võrreldava defitsiidiga ja märkimisväärselt vähenenud investeringutega haridusse, teadustöösse ja uutesse tehnoloogiasse, samal ajal kui Euroopa ettevõtete ümberpaiknemine rahvusvahelise konkurentsi tõttu üha laieneb.

1.2 Siiski on Euroopal juba oma sotsiaalseid suhteid väärtustava ühiskonnamudeli läbi piisavalt konkurentsivõime oma ettevõtete jaoks:

— tema rahvusvaheline kaubandus annab tunnistust tema tugevast hõlmatuses üleilmastumisse;

— tema laienenud siseturg on praegu maailmas esikohal;

— tema rahaliit, isegi kui see on veel piiratud, kujutab endast arengut, millele mujal pole võrdset;

— tema käimasolev Lissaboni programm sisaldab majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi reforme, mis püüavad tema konkurentsivõimet säästvalt uuendada.

1.3 Samal ajal kui enamus neist eelistest on pigem käimasolevad protsessid kui kindlad saavutused, on Euroopal ka puudujääke, mis raskendavad tema ettevõtete olukorda ja aitavad kaasa praegusele ebaedule majanduskasvu ja tööhõive alal. Nimelt:

— administratiivne keskkond Euroopas ei toeta piisavalt ettevõtlusvaimu;

— endiselt lõpetamata ühtse turu raames püsib liiga palju takistusi;

— tõelise majandusliidu loomist tuleb veel oodata, vaatamata rahaliidule;

— mahajäämused on ka Lissaboni konkurentsistrateegia eluviimisel.

1.4 Et Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet taastada, rõhutab komitee nelja nõudmist, mis paistavad talle üksteisest lahutamatud:

1.4.1 esimene prioriteet on taastada majandusosaliste usaldus:

— selgema visiooniga Euroopa projektist globaalses keskkonnas;

— määruste lihtsustamine nii Euroopa kui siseriiklikul tasandil, laiendades ühiskondlikku ja majanduslikku ise- ja kaasregulatsiooni;

— ettevõtete loomist ja arendamist lihtsustavad meetmed — nt riskikapital, ettevõtjate koolitamine, teenused väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuseks;

— enam toetust ettevõtete uuenduslikele algatustele ja teiste elukutsete esindajate aktiivsele osalemisele;

— enam koolitus- ja ümberõppeprogramme töötajatele, eelkõige vanemaealistele.

1.4.2 Teiseks prioriteediks on tagada ühtse turu oluliste sätete kohaldamine ja selle lõpuleviimine, mida ei tohiks lükata kaugemale Lissabonis määratud tähtajast aastal 2010 — unustamata vajadust seda hiljem pidevalt kohandada. See eeldab:

— suuremat täpsust ülevõtmisel, koos valitsuste kasvanud teadlikkusega oma vastutusest selles valdkonnas. ELi abi nõrgematele liikmesriikidele võib vajadusel keskenduda nende ülevõtmispuudujääkide tasandamisele;

- otsuseid, mida ettevõtted on juba liiga kaua pidanud ootama, et kõrvaldada topeltmaksustamine, lihtsustada Euroopa käibemaksurežiimi, luua lihtsustatud Euroopa ettevõtte statuut, mis on avatud väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, vabastada tee Euroopa patendi kasutuselevõtuks;
- kaubavahetuse kindlamat ja sujuvamat toimimist tugevdatud koostöö kaudu, ühenduse ühtse turu järelvalve kaudu, ühtsete tollide kaudu välispiiridel, avalike teenuste suurema efektiivsuse ja nendealase vastastikuse koostöö kaudu, mis võib teatud juhtudel avada üldhuviteenuste arengut Euroopa tasandil.

1.4.3. Euroopa ettevõtete konkurentsivõime nõuab ka eurole orienteeritud dünaamilise majandusliidu — plaanipärase tähtajaga 2010. a — arendamist, mis peaks stimuleerima majanduskasvu ja tööhõivet, toetudes kohasele rahanduspoliitikale:

- rahaliidu järk-järguline, ilma põhjendamata viivitusteta laiendamine uutele liikmesriikidele;
- ühenduse arvamuse eelnev, mitte hilisem küsimine liikmesriikide rahandusseaduste eelnõude kohta;
- maksuseaduste ühtlustamine võrreldavate tingimuste korral kaubavahetusele avatud ja investeerijate jaoks huvipakkuvas majanduses, vajadusel läbi tugevdatud koostöö;
- meetmed, mis toetavad otseselt Euroopa majandustegevust ja majanduskasvu: avalik-õigusliku ja erasektori partnerluse arendamine, et finantseerida uusi üleeuroopalisi infrastruktuure laiendatud Euroopa Liidu tasandil, Euroopa tööstusläheneduse kinnitamine, mis toetab investeringute suunamist uutesse tehnoloogiatesse, teadusse ja koolitusse ning konkurentsipoliitika ja kaubanduspoliitika juhtimist, Euroopa tehnoloogiliste vahendite suunamine suurtesse ühist strateegilist huvi pakkuvatesse projektidesse, kaasa arvatud julgeolekuplaanis;
- tugevdatud ja laiendatud ühenduse eelarve, mis vastab selle ühtse majanduspoliitika prioriteetidele.

1.4.4 Lissaboni strateegia struktuurireformide elluviimine nõuab ka suuremat otsustavust ja järjepidevust:

- hinnates täpsemalt majandusreformide ja investeringute (turgude avatus, ligipääs finantseerimisele, teadustöö edendamine), sotsiaalsete reformide (koolitus, tööturg, sotsiaalkaitse, ettevõtete investeringud inimkapitali), haldusreformide (riigielarve puudujäägi vähendamine, määrustike lihtsustamine) ja keskkonnareformide tegelikku seisut;
- tagades muuhulgas nende reformide parema kooskõlastamise vastavalt konkurentsivõime programmilistele eesmärkidele, kaasates tihedamalt ühenduse institutsioone ja lihtsustades kooskõlastusprotsessi;
- väärtustades enam sotsiaalpartnerite rolli reformide väljatöötamisel, elluviimisel ja raamistamisel seoses investeringute ligitõmbavusega.

1.5 Kokkuvõtteks nendib komitee, et Euroopa ettevõtete puudulik konkurentsivõime on kallis hind, mida tuleb täna maksta ebapiisavalt ettevõtliku Euroopa eest, mis teeb otsuseid ja kohandub rahvusvaheliste muudatustega liiga aeglaselt, pole endiselt mitmes valdkonnas lõpule viidud, kasutab väga puudulikult, sageli nõrgalt, mõnikord ebajärjekindlalt ja seega ebaproduktiivselt oma eeliseid. Olukorra parandamiseks on vajalik otsustav tegutsemine. Komitee toetab eriti viimase kevadise tippkohtumise üleskutset edendada uusi reforme toetavaid partnerlussuhteid, seda nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil, liites tihedamalt sotsiaalpartnereid. Komitee rõhutab vajadust hoida kindlalt kinni 2010. aasta tähtajast, mis peab hõlmama nii Lissaboni reformide elluviimist kui ühtse turu lõpuleviimist ja tõelise konkurentsivõimelise majandusliidu teostumist, mis kasutaks kõiki rahaliidu tulemusi ja vastaks samal ajal täielikult säästva arengu nõudmistele.

2. Sissejuhatus

2.1 Käesolev aramus on välja töötatud Euroopa Komisjoni presidendi Romano PRODI uurimistaotluse peale, kes 20. veebruaril 2004 palus Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteel esitada talle analüüs ja soovitusel Euroopa ettevõtete konkurentsivõime kohta. Eelkõige tuli tuvastada suurimad raskused ettevõtete jaoks, takistused, mida loob keskkond, milles nad töötavad, samuti alternatiivsed soovitusel olukorra parandamiseks meie ühiskonnamuudeli kontekstis.

2.2 Kõik hiljutised analüüsid, nagu Sapiri aruanne juulis 2003, rõhutavad väljakutseid Euroopa konkurentsivõimele, mida hoiavad pihtide vahel ühelt poolt suured tööstuspartnerid — nt Ühendriigid, Jaapan — ja madalate tootmiskuludega edasijõudnud arengumaade majandused Hiina ja India, mis kasutavad üha enam uusi tehnoloogiaid ja investeerivad palju uutesse tehnoloogiatesse — koos investeeringutega nii haridusse kui täiendkoolitusse ja infrastruktuuridesse. Statistilised andmed (nt. eksport, ekspordi ja impordi võrdlus, ettevõtete kasumite areng jne) tõestavad seda, et Euroopa majandus ja ülekaalukas osa Euroopa ettevõtetest on kõrgel määral konkurentsivõimelised. Siiski on näitajad murettekitavad: madal majanduskasv, nii investeeringute kui ka nõudluse madal tase, tööhõive kvantiteedi ja mõnikord ka kvaliteedi halvenemine, Euroopa tööstuste sulgemine, ajude äravool, riigieelarve puudujäägi süvenemine, kiireneva elanikkonna vananemisega seonduv sotsiaalkaitse kasvav kulu, mis tekitab tõsiseid finantsprobleeme.

2.3 Euroopa kõrgete kulude korvamiseks (tööjõud, maksud, eeskirjad) otsustasid paljud ettevõtted automatiseerimise (tootmise, juhtimise) kasuks või rohkem või vähem ulatusliku osalise tootmise ümberpaigutamise kasuks odavamatesse ja vähem reglementeeritud kolmandatesse riikidesse, eelkõige esilekerkiva majandusega riikidesse.

2.4 Kindlasti oleks illusoorne ja ebaproduktiivne püüda nende ettevõtete poolt konkurentsiga kohanemiseks ettevõtetud rahvusvahelise laienemise ja kulude ratsionaliseerimise strateegiate vastu võidelda autoritaarsete meetmetega. Majanduse globaliseerumine on pöördumatu protsess, osa maailma arengust, see toetab rahvusvahelist stabiilsust kui ta on piisavas raamistuses, et luua tõeline majanduslik ja sotsiaalne progress;

2.5 Selles kontekstis ilmnevad selgelt kaks nõudmist:

2.5.1 ühelt poolt on enam kui kunagi varem vaja raamistada globaliseerumine efektiivsemate ja võrdsemate rahvusvaheliste reeglitega. Konkurentsivõime eesmärk ei tohi mingil juhul sarnaneda kontrollimatu spiraaliga, mis tõukab hindade tugevale langusele, arvestamata tervishoiu, julgeoleku ja sotsiaalse progressi tingimustega, tasakaalustatud ja säästva arenguga, keskkonnakaitsega. Konkurentsivõime eesmärk peab vastupidi, asuma rahvusvaheliselt tunnustatud viiteraamistikus, mis sisaldab konkurentsi, julgeoleku, kvaliteeti, sotsiaalseid õigus, keskkonna puudutavaid vähimnõudeid. See eeldab rahvusvahe-

liste reguleerimis- ja arenguorganisatsioonide aktiivset osalust — nt Maailma Kaubandusorganisatsioon, Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon — mis ei ole täna veel piisavalt tõhusad, on üksikest liiga eraldatud ja mille toimimisviis on mõnel juhul liiga läbipaistmatu ja vähese osalusega. Selleks nõudis komitee WTO Doha läbirääkimistevooru ja toetas seda hiljem, olles praegu väga mures nende läbirääkimiste aeglase edasiliikumise pärast.

2.5.2 teiselt poolt on hädavajalik tugevdada Euroopa konkurentsivõimet, tagades majandusliku ja sotsiaalse arengu, ühtekuuluvuse, tööhõive, keskkonna: see eeldab Euroopa sotsiaalsete suhete mudeli raames Euroopa ettevõtete eeliste paremat ärakasutamist, ja nende puudujääkide tasandamist või kompenseerimist, kui need on struktuuriliselt parandamatud (nagu Euroopa ja arengumaade erinev tööjõuhind).

2.5.3 See ei ole ei realistlik ega soovitatav, et Euroopa Liit astuks hinna- ja kuludekonkurentsi tunduvalt vähem arenenud rahvamajandustega, kui see ei võimalda kompenseerida erinevust kõrgema tootlikkuse kaudu. Seetõttu ei ole Euroopa majandusel muud valikut kui keskenduda uuendamisele, kvaliteedikonkurentssile innovatsiooni ja tootlikkuse kaudu, kuna ei ole ei võimalik ega soovitatav astuda hinna- ja kulude konkurentsi märgatavalt vähem arenenud majandusruumidega. Selleks on tarvis ka vastavat inimestele suunatud, tehnoloogiliste, tööstus- ja rahaliste investeeringute tõusu.

3. Euroopa ettevõtete konkurentsieelised

3.1 Tugev seotus globaliseerumisega

3.1.1 Euroopa on praegu maailma keskne kaubanduspartner, esimene importija ja eksportija maailmas. Euroopa ettevõtteid on esindatud enamikus majandussektorites ja eelkõige:

— toiduainetetööstus, kus need asuvad kaubavahetuses esimesel kohal;

— peamised tööstusharud: nt autotööstus, lennundus, keemia, ehitus, elamuehitus, telekommunikatsioon jne, kus Euroopa ettevõtteid on samuti kõige edukamate hulgas;

— energia tootmine ja jaotamine — nafta, tuumaenergia, gaas, alternatiivsed energialiigid — ja keskkonnatehnoloogiad;

— teenused, kus Euroopa ettevõtted on sageli maailmas esikohal: kaubandus, rahandus, kindlustus, transport, konstrueerimine, arvutitarkvara, turism, tervishoid jne.

3.1.2 Euroopa ettevõtted investeerivad palju ka maailma, aidates kaasa maailma paljude regioonide ja eelkõige Aasia esilekerkivate riikide majanduskasvule. Need on küll paljudes sektorites Euroopa konkurendid, kuid ka Euroopa majandusele ja tema ettevõtetele hädavajalikud tööstus- ja kaubanduspartnerid, nii tarnijate, liitlaste, levitajate, alltöövõtjate kui ka klientidena.

3.1.3 Euroopa ettevõtted, just selle väga tähtsa rolli tõttu, mis neil on arengumaade puhul, peaksid olema eeskujuks sotsiaalsete normide arendamisel nendes maades, eelkõige ILO poolt kindlaks määratud sotsiaalsete põhiõiguste teostamisel. EMSK jätkab tegevust vastavate algatuste huvides ning neis osalemist, et saavutada sotsiaalse mõõtme vajalikus ulatuses arvessevõtmine rahvusvahelises kaubanduses.

3.1.4 Euroopa ettevõtete rahvusvahelist kaubandust ja investeeringuid toetab Euroopa Liit, mis on organiseerunud, kaitsmaks ühehäälselt läbi Euroopa Komisjoni nende huve rahvusvahelistel läbirääkimistel, eelkõige WTOs.

3.2 Suur kontinentaalurg

3.2.1 Ühtne turg on Euroopa ettevõtete esimene eelis, see on üles ehitatud vastastikuse tunnustamise üldprintsibile, mida täiendavad umbes 1500 ühist direktiivi, 300 määrust ja 20 000 standardit. Neil põhineb suurem osa ettevõtete tegevust reguleerivast seadusandlusest. Nende majandus- ja tööhõive-eeliste väljatoomine, mida rõhutati juba Cecchini raportis 80-ndate aastate lõpus, on endiselt aktuaalne.

3.2.2 See Euroopa siseturg on praegu 25 liikmesriigiga, tiheda liiduga teiste Euroopa riikidega nagu Šveits ja Norra ja täiendava laienemise võimalusega maailmas esikohal. Nii on enam kui pool miljardit eurooplast ühendatud ühel suurel siseturul, mis on suurem kui Ameerika või Hiina siseturg. Seda väga väärtusliku tähelepanekut tuleks eurooplastele veelgi enam rõhutada.

3.2.3 Aidates kaasa Euroopa ühtekuuluvusele on need vabadused võimaldanud arendada ettevõtetel kaubavahetust ja koostööd, restruktureerida ja liituda, andes paljudele neist rahvusvahelise mõõtme. Ka väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted on saanud kasu Euroopa alltöövõtudest ning samuti ühendusestest formaalsuste kadumisest. Üleeuroopaliste transpordi-, energeetika- ja telekommunikatsioonide võrkude kaudu on arenenud infrastruktuurid. Suured tööstusprogrammid (nt Airbus, kosmoseagentuur) on edendanud iga suurusega ettevõtete teadus- ja uuendustegevust. Lisaks tööhõivele on suur turg toetanud töötajate, teadlaste, üliõpilaste liikuvust — üle miljoni üliõpilase on osalenud Erasmuse programmis.

3.2.4 Võib nimetada ka olemasolevate riiklike monopolide juba toimunud või toimuvat avanemist ühtsele turule mitmete transpordi, energiat, posti jms puudutavate direktiivide tagajärjel. Seeläbi jälgib komisjon pidevalt, et ei seataks kahtluse alla üldhuviteenuste mõistet, mis osaleb struktuurselt Euroopa majanduslikus ja sotsiaalses arengus, isegi väljaspool ühtse turu nõudmisega seotud vajalikke avanemisi.

3.3 Rahaliit

3.3.1 Üleminek eurole oli ühtse turu kõige märkimisväärsem etapp ja suur edasimineku Euroopa ettevõtete konkurentsivõime seisukohast. Luues ühtse raha kaheteistkümneme liikmesriigile ja ühendades nii 300 miljonit eurooplast, kõrvaldati igasugune valuutarisk eurotsoonis, neutraliseeriti vahetustehingute maksumus kaubavahetuses ja tagati majandusandmete pidev läbipaistvus. See raha on ka rahvusvahelise mõõtmega. Ja kui tema praegune ülehindamine dollari suhtes raskendab eksporti — lihtsustades samal ajal impordi, eelkõige nafta ja toorainete impordi — jätkub mõned aastad tagasi vastupidise vahetuskursi areng uuesti tulevikus.

3.3.2 Rahaliit, millele maailmas pole võrdset, on näidanud ka Euroopa võimet viia õnnelikult lõpule suur uuenduslik ja liikumapanev projekt, millel on tema kodanikele ja ettevõtetele suur mõju. See on märgatavalt tugevdanud Euroopa välist nähtavust, ja parandanud tema positsiooni rahvusvahelistel läbirääkimistel oma ettevõtete huvides.

3.3.3 Eurot saatev majanduskasvu ja stabiilsuse pakt taotleb minimaalset majanduslikku lähenemist reeglitega, mis piiritlevad riigieelarve puudujääki ja inflatsiooni. See tagab ettevõtetele parema etteplaneeritavuse stabiilses, nende konkurentsivõimet soodustavas raamistikus. See kujutab endast ka esimest sammu tõeliselt integreeritud majandusliidu suunas. On selge, et ei ole võimalik luua kestvaid rahaliitu ilma täiendavate arenguteta, mis muuhulgas puudutavad ettevõtete konkurentsivõimet ja mis lepiti kokku Lissabonis.

3.4 Lissaboni reformiambitsioonid

3.4.1 Euroopa Ülemkogu Lissabonis 2000. aasta märtsis otsustas alustada nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil suurt majandus-, sotsiaal- ja haldusreformide programmi, et muuta Euroopa 2010. aastaks kõige dünaamilisemaks ja kõige konkurentsivõimelisemaks teadmispõhiseks majanduseks maailmas, mis tagab jätkusuutliku majanduskasvu, rohkem ja paremaid töökohti ja suurema sotsiaalse ühtekuuluvuse. See strateegia võimaldab Euroopa majandusel ühendada oma jõud, seistes vastamisi globaliseerumisega, ja tegutseda konkurentsivõimelisemas Euroopas.

3.4.2 Reformid on olulised, seostudes Euroopa ettevõtete peamiste konkurentsivõime eesmärkidega. Niisiis taotlevad nad:

- lihtsamat juurdepääsu finantseeringutele, kaasa arvatud riskikapitalile, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele ja uuenduslikele ettevõtetele;
- tööjõu, eelkõige madala kvalifikatsiooniga ja halvasti tasustatud tööjõu pealt makstava maksukoorma kergendamist, et vähendada kulutusi tööjõule;
- riigieelarve puudujäägi vähendamist, mis tagab hindade stabiilsuse ja mõõdukad maksud;
- uuendusprotsessi stimuleerimist, millest sõltub Euroopa ettevõtete tehniline võimekus,
- hariduse ja koolituse kohandamist, eelkõige vastamiseks paremini uutele majandus-, ametialastele ja tehnoloogilistele näitajatele;
- tööturu moderniseerimist, et lihtsustada tööpakkumiste ja nõudmiste paremat omavahelist kohandumist, kõrgemat tööhõiveprotsenti, töökohtade kvaliteedi ja töötingimuste

parendamist, tagades samas sisseseade intensiivsema kasutamise suurema tootlikkuse huvides;

- sotsiaalkaitse efektiivsust ja jätkusuutlikkust kulutuste kasvamise ja demograafilise vananemise oludes;
- õigusnormide lihtsustamist nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil;
- ja jätkuna Göteborgi ülemkogule juunis 2001 keskkonnanõuete ja säästva arengu nõudmiste paremat integreerimist.

3.4.3 Lissaboni strateegia meetodid on samuti olulised:

- uus ajakava ühtse turu lõpuleviimiseks koos vahepealsete etappidega;
- igaaastane hindamine kevadisel Euroopa Ülemkogu kohtumisel;
- "avatud kooskõlastus" ühiste eesmärkide nimel, väärtustades häid tavasid;
- keskne roll erasektorile ja avaliku võimu partnerlus kodanikuühendustega;
- rõhuasetus sotsiaalpartnerite omavahelisele dialoogile.

3.4.4 See Lissaboni strateegia on andnud juba esimesed positiivsed tulemused:

- reformide vajalikkuse teadvustamine, ületades traditsioonilised lõhed;
- infotehnoloogia ja uuenduslike protsesside kiirendatud levik;
- enam toetust ettevõtete loomiseks ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete finantseerimine;
- säästva arengu suurem tähtsustamine koos meetmetega avalike teenuste efektiivsuse suurendamiseks, vähendades riigieelarve puudujääki, sotsiaalkaitse ühtlustamine selle arveid tasakaalustades, seadusandlike sätete sisseseadmine ja paremini keskkonda kaitsvate energeetiliste ja tööstuslike tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- sotsiaalpartnerite kaasamine sotsiaalsetesse reformidesse;
- seadusandliku ja administratiivse lihtsustamise meetmed, isegi kui nad on piiratud ulatusega.

3.4.5 Lissaboni strateegia konkurentsivõime suurendamise ambitsioonid ei oleks realistlikud ilma liidu institutsioonilise raamistiku uuendamiseteta. See oli Euroopa konvendi ülesanne, mille uuenduslik koosseis ühendas Euroopa Liidu riikide ja institutsioonide ning kandidaatmaade ja rahvusparlamentide esindajad ning vaatlejad kodanikuühendustest. Konvent tegi ettepaneku asutamislepingute ühendamiseks, võimaldades nii kaasajastatud, lihtsustatud, suureulatuslikuks laienemiseks paremini kohandatud, loetavamad ja avaliku arvamuse jaoks vastuvõetavamad institutsioonilist raamistikku. Lepingus tuleb rõhutada ka euroopaliku ühiskonnamudeli eeliseid, kus konkurentsivõime suurendamine käib käsikäes tööhõive ja sotsiaalse progressi väärtustamisega. Liidu eesmärkide seast toob projekt esile kõrge konkurentsivõimega sotsiaalse turumajanduse, mis taotleb täielikku tööhõivet ja sotsiaalset progressi, ning keskonnakaitse ja kvaliteedi parendamise kõrge taseme. Komitee toetab seda globaalse järjepidevuse nõuet, kus konkurentsivõime on ühendatud teiste sotsiaalse ja kvalitatiivse progressi eesmärkidega, märkides samal ajal, et konkurentsivõime ei ole tänaseks veel kaugeltki tagatud, kuna seda mõjutavad endiselt mitmed puudujäägid.

4. Euroopa ettevõtete konkurentsihälbed

4.1 Ettevõtlusvaimu ebapiisav toetamine

4.1.1 Samal ajal kui enamus Euroopa konkurentsieelistest on pigem käimasolevad protsessid kui pöördumatud saavutused, on puudujääke, mis endiselt raskendavad Euroopa ettevõtete olukorda ja aitavad suures osas kaasa praegust ebaedu majanduskasvu ja tööhõive alal.

4.1.2 Hiljutised arutelud ettevõtlusvaimu teemadel jätkuvalt komisjoni poolt esitatud rohelisele raamatule on kinnitanud, et mistahes suurusega ettevõtted on enamikus Euroopa riikides vastamisi igapäevaste probleemidega järgmistel põhjustel:

- õigusnormide ülemäärane keerukus nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil;
- maksude ja sotsiaalkoormiste liigsuur kaal;
- finantseeringute leidmise keerukus;
- ebapiisav toetus riskeerijatele — kaasa arvatud sagedane teise võimaluse puudumine, kui ettevõtja esimene projekt ei ole õnnestunud;
- ettevõtete tööpakkumiste ja koolitusturu omavahelise vastavuse puudumine.

4.1.3 Rõhutatakse ka suhteliselt madalat tööhõiveprotsenti Euroopas, eelkõige võrreldes Ühendriikidega. See olukord on negatiivse mõjuga Euroopa tootlikkusele ja konkurentsivõimele, suhteliselt kõrgele maksukoormusele ja sotsiaalkaitse režiimide tasakaalule.

4.1.4 Ning lõpuks tundub paljudele ettevõtjatele, et liit püüab lisada veel aruandeid, analüüsid Euroopa vähest konkurentsivõimet, aga mitte võtta kasutusele tõeliselt toimivaid meetmeid, mis viiks soovitud tulemusteni, nagu meie peamised konkurendid Ühendriikidest Hiinani seda teha on osanud.

4.1.5 Komitee märgib, et sotsiaalpartnerid on ise sobival positsioonil selliste toimivate tegevuste alustamiseks, mis toetaks konkurentsivõimet ja ettevõtlusvaimu. Paljud näited tõestavad, et neil on sageli selles osas tähtis roll. Sotsiaalpartnerite liikumapanevat rolli oleks pidanud rõhutama ka komisjoni rohelises raamatus.

4.1.6 Komitee toonitab ka, et väga tihti seisavad niinimetatud sotsiaalmajanduse raames tegutsevad üksused samade, eelpool juba mainitud takistuste ees ja seda nii seoses maksustamise kui ka näiteks riigihangete ja konkurentsiregulatsioonidega. EMSK usub, et spetsiifiliste lahenduste leidmine neile probleemidele annaks olulise panuse ELi majanduse ja tööhõive parandamisele.

4.2 Püsivad tõkked

4.2.1 Vaatamata saavutatud edule pole ühtne turg paljudes valdkondades piisavalt edasi arenenud. Eelkõige teenuste osas, mis moodustavad 70 % majandustegevusest, kuid kus nii ühtlustamine kui ka vastastikune tunnustamine on endiselt väga puudulik. Palju puudujääke turu avatuse osas on endiselt ka avalikus sektoris:

- takistused, mis puudutavad sektoreid, kus mõnes riigis on monopol püsima jäänud, nagu transport, energia, post ja vähemal määral ka telekommunikatsioon;
- riigihangete eraldatus (vaevalt 10 % neist on sõlmitud teise riigi ettevõtetega);
- administratiivne eraldatus, samas kui ühtse turu juhtimine eeldab tihedamat koostööd paljudes valdkondades (nt maksundus, tollid, politsei, õigus, konkurents, pettuste karistamine, keskkond jne).

4.2.2 Lisaks läbiviidud, käimasolevatele või plaanitud avanemistele ja puudujääkidele, mida mõnikord selles valdkonnas võib täheldada, tuleb veel täpsustada küsimust üldhuviteenuste statuudist ühtse turu raames. Üldhuviteenuste, mis on juba lisatud mitmesse harukondlikku avanemist käsitlevasse direktiivi, erilist rolli on üldiselt käsitletud Amsterdamis ja Nice'i lepingutes. Komisjon valmistab ka ise ette horisontaalset vahendit, et paremini täpsustada üldhuviteenuste rolli ühtse turu raames. Siiski tuleb tunnistada, et praegu on debatt piirunud riiklike avalike teenuste rolliga Euroopa ühtse turu olukorras, käsitlemata mingil moel üldhuviteenuste eesmärgistatud arendamise võimalikkust Euroopa tasandil ja selle tingimusi. Ometi ei tohiks sellist küsimust jätta kõrvale tõelisest debatist laienenud ühtse turu tuleviku ja Euroopa ettevõtete konkurentsivõime üle.

4.2.3 Lisaks ühenduse õigusaktide arendamisele jätkavad ka liikmesriigid ise reguleerimist tingimustes, mis võivad raskendada või isegi takistada ühtse turu toimimist ettevõtete jaoks. Sisse on seatud komisjoni eelneva teavitamise protseduur (direktiiv 83/189), kuid see, jaotatuna mitme ülesande vahel, suudab tõhusalt toimida vaid kõige lihtsamatel juhtudel ja laienemine raskendab selle ülesannet veelgi.

4.2.4 Muuhulgas ei ole direktiivid veel piisavalt kõigi liikmesriikide poolt üle võetud, rakendamisel on puudujääke enamasti 10 %, mõnedes sektorites 25 % ulatuses neist. Samuti on rikkumised liiga sagedased, komisjonil on käsil umbes 1500 uurimisjuhtumit ja kohtuasja.

4.2.5 Maksude konvergens ühtse turu raames on jäänud ebapiisavaks, sealhulgas nõukogu ühehäälsuse nõude tõttu. Eelkõige tuleb kõrvaldada topeltmaksustamine, töötada välja harmoneeritud ettevõtte tulumaksu baas ja lihtsustada ühendusesisest käibemaksurežiimi.

4.2.6 Euroopa intellektuaalse omandi kaitse saavutamise keerukus ja kulud on samuti Euroopa ettevõtete puudus, mida kinnitab ühenduse patendi püsiv mahajäämus (30 aastat!) ja ennustatav kulu.

4.2.7 Võib nimetada ka mitmete üle-euroopaliste võrkude projektide edasilükkumist laienenud Euroopas, kus tuleb veel leida riikliku-, erasektori või segafinantseerimise võimalused.

4.2.8 Ühtse turu lõpuleviimise hilinemise üks otseseid põhjuseid on tööhõive ja tööturu väga ebarahuldav olukord. Euroopa Liidu laienemine 15 liikmelt 25-le tõstatab veelgi tera-

vamalt tööhõive parendamise küsimuse (koolitus, professionaalne ja geograafiline liikuvus, töökohtade kvaliteet, ümberõpe jne).

4.2.9 Ja lõpuks, laienemisega on katkenud liikumis- ja asutamisvabaduse põhimõtte uute liikmesriikide kodanikele kehtestatud kuni seitsme aastani ulatuda võivate erandite tõttu. Need piirangud kahjustavad laienenud Euroopa tööturu vaba toimimist ja karistavad uutes liikmesriikides tehtud pingutusi koolituseks ja ametialaseks kohandamiseks. Takistustele pörkuvad ka uute liikmesriikide kodanikud, kes soovivad rajada oma ettevõtte EL15 riikides.

4.3 Majandusliidu puudused

4.3.1 Rahaliit ei ole edasi liikunud võrdset dunaamilise majanduskasvuga, mida ta oleks pidanud soodustama. Üks peamisi põhjuseid on see, et sellega ei kaasne tõeline majandusliit. Isegi selle algmeks olev stabiilsuse ja majanduskasvu pakt on ise hiljuti probleeme tekitanud. Mitmed riigid on sellest halvasti kinni pidanud, eriti Saksamaa ja Prantsusmaa, mis on ületanud riigieelarve puudujäägi lubatud 3 % piiri. Küsimusi on esitatud muuseas ka pakti mõju kohta (millest stabiilsuse osapool on märksa täpsemalt määratletud kui majanduskasvu pool) majandustegevuse jõuetusele. Pakti piiride ja piirangute kompenseerimiseks tuleks arendada integreeritumat majanduslähenemist, erinevalt praegusest olukorrast, kus majanduspoliitika üldsuuniste (BEPG) kooskõlastamine on veel minimaalne.

4.3.2 Eurosooni riike ühendav Eurogrupp on siiani jäänud nõrgalt struktureerituks, vähe kinnitatuks ja peamiselt valitsus-tevaheliseks, samas kui Euroopa Keskpank on üles ehitatud föderaalse mudeli järgi. Euroopa majanduslikust valitsemisest ollakse veel kaugel.

4.3.3 Ka majandus- ja rahandusajade nõukogu on kaugel liidu majandusliku valitsuse moodustamisest, liikmetega, kes hoiavad kinni oma riiklikest huvidest, toetatuna laiali ühehäälsuse praktikast. Tegemist on Euroopa maksualase ühtlustamise puudujäägiga.

4.3.4 Ja lõpuks, viimastel aastatel asutatud konkurentsivõime nõukogul ei ole eelisühendust majandus- ja rahandusajade nõukoguga ning tal on raske efektiivselt läbi viia Euroopa ettevõtete konkurentsivõime tegelikku seiret, samas kui tegemist on multidietsiplinaarse küsimusega, mis huvitab kõiki Euroopa nõukogu organeid.

4.3.5 Kahetsusväärne on ka asjaolu, et Euroopa tulevikukonvendi tööd uue lepingu ettevalmistamisel on vähe arenenud ja vähe uuenduslikud majandusliidu süvendamise osas, erinevalt tema ettepanekutest paljudes teistes valdkondades.

4.4 Struktuurireformide puudujäägid

4.4.1 Kevadistel tippkohtumistel on riigid paistnud eelistavat uusi debatte juba Lissabonis kindlaks määratud eesmärkide üle, lisades üha uusi ettekirjutusi, selle asemel et hinnata võrdlevalt riiklike reformide tulemusi. Liiga palju riike on jätnud kõrvale sotsiaalpartnerite kaasamise reformide määratlemisse ja elluviimisse, ega ole nendega konsulteerinud või neid nimetanud oma arenguaruannetes.

4.4.2 Riikide otsustusõigus reformide seisukorra kohta käib kõrvuti mahajäämustega:

4.4.2.1 Euroopa tasandil on 25 liikmesriiki leppinud kokku ühtse turu lõpuleviimises mitmes valdkonnas (nt energeetika, teenused, riigihanked, üleeuroopalised võrgud, avalike teenuste kohandamine), kuid neil ei õnnestu tähtaegselt nõutud meetmeid vastu võtta.

4.4.2.2 Riiklikul tasandil on tulemused ebavõrdsed. Isegi reformidega kõige kaugemale jõudnud riigid on mahajäänud võrreldes kõige edukamate kolmandate riikidega, ja Euroopa konkurentsivõime tervikuna on endiselt puudulik. Kuid reformide eesmärk ei ole mitte lihtsalt teha paremini kui varem, vaid ka — ja eelkõige — teha paremini kui mujal. Eriti võib märkida:

4.4.2.2.1 Mis puutub turgude avatusse, on märkimisväärset edu saavutatud telekommunikatsiooni valdkonnas ja vähemal määral energeetikas — gaas, elekter –, kus hinnad on sageli veel liiga kõrged. Posti avanemine toimub mõnedes riikides vaid väga aeglaselt ja osalise eesmärgiga, mille järjestikused etapid on kokku lepitud kuni aastani 2009. Transpordi infrastruktuurides püsib veel puudujääke omavaheliste seoste ja moderniseerimise alal, mis mõjutab eelkõige üleeuroopaliste võrkude projektide realiseerimist.

4.4.2.2.2 Mis puudutab juurdepääsu finantseeringutele, siis Euroopa finantsturu integreerimine on käimas, seda toetab ka euro kasutuselevõtt. Stardikapitali ja väikeste ja keskmise suuru-

sega ettevõtete finantseerimise lihtsustamiseks on võetud mitmeid meetmeid, kuid juurdepääs riskikapitallile on endiselt ebapiisav. Muuhulgas on finantsturu ühtlustamine liiga sõltuv sageli mahajäänud õigusaktidest, samas tuleks soodustada sotsiaalset ja majanduslikku kaasregulatsiooni.

4.4.2.2.3 Riigieelarve puudujäägi osas on olukord riigiti väga erinev: mõned riigid on taganud oma riigieelarve positiivse saldo (nt Luksemburg, Rootsi, Soome, Taani), samas kui teised ulatuvad stabiilsuspaktis seatud piirini või ületavad seda (nt Itaalia, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa). Need ülemäärase riigieelarve puudujäägiga maad on ka need, kes on struktuurireformide elluviimisel kõige rohkem mahajäänud.

4.4.2.2.4 Uuenduslikkuse stimuleerimise osas on kulutused teadustööle endiselt ebapiisavad. Need moodustavad 1,9 % SKP-st võrreldes 2,6 %-ga Ühendriikides; ettevõtete investeeringud on Ühendriikides kaks korda suuremad kui 15 liikmega Euroopa Liidus. Oleme veel kaugel Lissaboni eesmärgist, mis seab teadus- ja arendustegevuse kulutuste määraks 3 % SKP-st, millest kaks kolmandikku peab olema finantseeritud erasektori poolt. Nad on ka liiga vähe kooskõlas omavahel ja Euroopa uurimistööde raamprogrammiga. Ühtse poliitika ebapiisavus julgeoleku valdkonnas mõjutab ka tehnoloogilisi investeeringuid Euroopas. Euroopas registreeritud patendid, eelkõige uue tehnoloogia alal, on väga mahajäänud võrreldes Ühendriikide või Jaapaniga, kaasa arvatud efektiivse ja odava ühenduse patendi jätkuva puudumise tõttu.

4.4.2.2.5 Tööturu parendamise osas on olukord riigiti erinev: mõnes riigis on üldiselt kõrge tööhõiveprotsent, samas kui teised on vastamisi struktuurse tööpuudusega. Käimas on olulised reformid tööturu toimimise parendamiseks, tema paindlikkuse ja tööpakkumiste ja nõudmiste omavahelise vastavuse suurendamiseks. Puudu on veel piisavad kvaliteedi konkurentsivõimelisele väärtustamisele keskendatud investeeringud, eelkõige koolituse läbi, töökohtadesse ja ametialasesse kvalifikatsiooni. Sotsiaalpartneritega konsulteerimine ja läbirääkimine soovib eelkõige tagada, et uued ümberkorraldused võimaldaks tõesti tööhõive ja töötingimuste parandamist rahvusvahelise konkurentsi olukorras. Kok'i raport rõhutas samuti prioriteete, mis tuleb olukorra säästvaks parandamiseks ellu viia.

4.4.2.2.6 Sotsiaalkaitse maksejõulisuse osas on käimas arvukalt reforme selle finantstasakaalu taastamiseks kõikjal Euroopas laieneva demograafilise vananemise olukorras. Eelkõige tuleb kohandada osamaksete kestus keskmise elua piknemisele ja soodustada lisakindlustusrežiimide ja pensionifondide kasutamist. Pidevalt arenedes on need reformid vastamisi oluliste mahajäämustega lisarežiime puudutava sotsiaalse ettenägemise osas, samuti probleemidega teostamise ja efektiivsuse osas, eriti liiga palju varajasi tööturult lahkumisi, hoolimata 2002. aastal Barcelonas võetud kohustustest. Eelkõige tuleb jälgida, et sotsiaalkaitse süsteemide reformid oleks läbi viidud õiglasel moel, vältides uute tõrjutuse olukordade loomist, millel oleks nii sotsiaalselt kui ka majanduslikult halb mõju Euroopa majandusele.

4.4.2.2.7 Hariduse ja koolituse osas on Euroopa riikides enamasti üldiselt edukad ja arenenud haridussüsteemid, kuid mõnikord liiga eraldatud majanduslikust olukorras ja kohase tööturule sisenemise perspektiividest, sageli liiga selektiivsed ja ebapiisavalt liigendatud tagamaks tõhusat toetust kogu elua vältel. Vahetusprogrammid arenevad, et tugevdada neid sidemeid ja arendada õppevorme. Internetile juurdepääsu üldine laienemine aitab samuti koolitust intensiivistada.

4.4.2.2.8 Õigusaktide lihtsustamise näol koos kvaliteedi ja efektiivsuse parendamisega on tegemist kõigi Euroopa riikide ühise vajadusega, isegi kui mõned on alustanud teistest varem programmidega olukorra parandamiseks. Üldiselt on prioriteediks ettevõtete ja väikeettevõtete loomise protseduuride lihtsustamine, arvestades nende mõju majandustegevusele ja tööhõivele. Tähelepanu tuleks pöörata ka ettevõtete toetamisele talitusprotseduuride väljaarendamisel ja kasutamisel. Seeläbi vähendatakse ebaefektiivsust, mis omakorda soodustab produktiivsuse kasvu ja mille tulemuseks on suurem konkurentsivõime.

4.4.2.2.9 Säästva arengu osas arenevad riiklikud Kyoto kokkuleppe rakendusmeetmed erinevate tulemustega. Keskkonnakaitse on traditsiooniliselt enam juurdunud Põhjamaades, kuid uued meetmed on võetud kasutusele ka teistes ja hea praktika vahetamine võimaldab eeskujuga võtta õnnestunud kogemustest (nt vabatahtlikud koodid, hartad, sildid, saastelubade ümberjagamine jne). Väga vajalik tundub jälgida, et liidu konkurentsivõime strateegia oleks keskkonnakaitsest ja selles valdkonnas võetud kohustustest hooliva poliitika teenistuses.

4.4.3 Reformide kokkuvõte on veel väga ebaühtlane. Vaatamata paljudele aruannetele vähese konkurentsivõime kohta ja arvukatele konkurentsivõime taastamise "protseduuridele" või strateegiatele (vt Luksemburg, Cardiff, Köln, Lissabon, Göteborg, Barcelona, jne), on liidul raskusi kõigi järgnevate välja-

kuulutatud valikute rakendamisel (ühtne turg, rahandusruum, teadmispõhine majandus, keskkonnateadlikkus jne).

4.4.4 Samal ajal on Euroopa majandusolukord ja tööhõive 2000. aasta Lissaboni ülemkogu aegsest soodsast majandusseisust saadik jätkuvalt halvenenud, seda nii ebapiisavate investeringute kui ka vähese nõudluse tõttu, mille põhjuseks on muuhulgas restriktiivne raha- ja finantspoliitika, aga ka erinevad muud kumulatiivsed, terrorismirünnakutega, rahvusvaheliste pingetega, finants- ja börsikrahhidega, naftahindadega seonduvad põhjused. Kasvuprotsendid on langenud 3,5 %-lt 2000. aastal 1,6 %-le 2001. aastal ja vaevalt 1 %-le 2002. aastal. Tööhõive on halvenenud, töötusmäär on ületanud 8 % piiri. See majandusliku ja sotsiaalse olukorra halvenemine on vastuolus praeguse dünaamilise majanduskasvuga Ühendriikides (umbes 5 %) ja Hiinas (umbes 10 %).

4.4.5 Lissaboni strateegia on nõiaringis: majanduskasvu puudumine muudab keeruliseks reformide elluviimise, mille aeglustumine omakorda raskendab tagasipöördumist suurema majanduskasvu ja tööhõive juurde. Reformide eesmärkide, kohustuse ja osavõtivate riikide väärtuse kadumise olukorras märgitakse ka kaasvastutuse, teostamise ja kooskõlastamise puudujääki ja seega väiksemat mõju majandusele ja tööhõivele. On oht luua illusioone, jättes nõutavad reformid vajaliku kindlusega läbi viimata, lastes samas uskuda, et strateegia teeb edusamme. Selline "Lissaboni mull" ei ootaks lõhkemisega 2010. aastani.

5. Komitee soovitused

5.1 Taastada majanduselus osalejate usaldus

5.1.1 Euroopa konkurentsivõime peab kuuluma nii poliitilise, majandusliku kui sotsiaalse globaalse projekti raamesse, mis oleks võimeline kaasama paljude sotsiaalsete ja majanduslike tegijate osalust. Euroopa tulevikukonvendi tööd on ette valmistanud uue lepingu vastuvõtmist, mis peaks aitama kaasa nende ootustele vastamisele.

5.1.2 Eriti tähtis on, et see Euroopa projekt oleks parema mainega globaalse keskkonna silmis, nii suhetes naabritega kui erinevate rahvusvaheliste partneritega. Euroopa atraktiivsuse ja struktuurilisteks muudatusteks valmisoleku küsimust tuleks rohkem arutada ja paremini täpsustada, eelkõige seoses rahvusvahelisi investeringuid, Euroopasse asumist ja teistesse maailma piirkondadesse ümberkolimist puudutavate küsimustega. Komitee ootab eelkõige WTO käimasolevatelt läbirääkimistelt, et aidataks kaasa paremate rahvusvaheliste reeglite loomisele kaubavahetuse ja investeringute piiritlemiseks maailm tasandil.

5.1.3 Nagu rahvusvahelisel tasandil on vajalikud uued reeglid, kus neid on praegu selgelt liiga vähe, nii tuleks läbi viia õigusnormide lihtsustamine Euroopas, mis on vastamisi reeglite ja administratiivsete protseduuride üleküllusega. Selleks oleks vaja:

- reformida eelnevat mõjude analüüsi, tagades analüüsi autonoomsuse, klassikaliste õigusnormide alternatiivide süstemaatilise uurimise, lihtsustamise ja konkurentsivõime projektide mõju kontrollimise, määrustike projekti analüüside süstemaatilise avaldamise;
- ette näha kõigi muudatuste põhjendamine, mis võiksid olla vastuolus mõju analüüsiga;
- kaasata ettevõtted ja teised kasutajad ülemääraste õigusnormide lihtsustamisse (SLIM komiteed pigem a priori, mitte a posteriori);
- toetada Euroopa ametialast iseregulatsiooni, eelkõige teenuste alal; kutsuda riike paralleelselt riiklikke õigusakte lihtsustama, pluss euro-sobivuse test;
- seada igasugune võimalik Euroopa seadusandlik moratorium sõltuvusse 25 liikmesriigi sarnastest otsustest valdkondades, millel on otsene mõju siseturu toimimisele.

5.1.4 Ettevõtete loomise ja arendamise kindlamaks toetamiseks tuleb kaasata poliitika, tagamaks parem juurdepääs riskikapitalile — see õigustaks Euroopa Investeeringupanga sekku-misvõimaluse laiendamist selles valdkonnas, enam koolituspro-gramme ettevõtjatele teistelt ettevõtjatelt ja tihedam toetuste-nuste võrk väikeettevõtetele kõigis liikmesriikides kooskõlasta-misega Euroopa tasandil.

5.1.5 Üldises plaanis tuleks ka julgustada ettevõtteid, ameti-liite ja erinevaid kodanikeühendusi võtma enam initsiatiivi Euroopa tasandil, kasutades laiemalt uusi vabadusi koostöök-s ja kogemustevahetuseks, mille on neile andnud Euroopa ülesehitami-se areng. Nende initsiatiivi, nagu ka Euroopa institutsioonide ja liikmesriikide uued meetmed, on määrava tähtsusega taga-maks, et Euroopas käimasolev konkurentsivõime taastamise protsess oleks tõelise mõju ja positiivsete tulemustega ning et erinevad tõkked ja takistused, mis seisavad selle teel, saaks lõpuks eemaldatud. Tõhusama ja konkurentsivõimelisema Euroopa teostamise tingimuseks saab eelkõige selliste majan-duslike ja liitude algatuste mitmekordistamine ja vastastikune tugevdamine, mida Euroopa, riikide ja piirkondade avaliku võimu esindajad peavad eelkõige lihtsustama ja ümbritsema soodsa konkurentsikeskkonnaga.

5.2 Viia lõpule ühtse turu sisseseadmine

5.2.1 On viimane aeg tagada tänaseks 15-lt liikmesriigilt 25-le laienu-d ühtse turu oluliste sätete kiire lõpuleviimine. Seda ei tohi edasi lükata Lissabonis kindlaks määratud konkurents-i-tähtajast 2010. aastal. Selline eesmärk on tänapäeval hädava-jalik, unustamata siiski hilisemat vajadust seda ühtset turgu pidevalt hooldada ja ümber korraldada.

5.2.2 Esimene tingimus on tagada riiklik direktiivide täht-aegne ülevõtmine, seades eesmärgiks nulltolerantsi. See eeldab valitsuste suuremat vastutust selles küsimuses, vajadusel maha-jäänud riikidele antud EL abide suunitluse muutmisega, sidudes need parima ülevõtmise eesmärgiga. Lisaks sellele lihtsustaks paremat ülevõtmist direktiivide ülekülluse olukorras otsese ja ühesuguse rakendamise-ga määruste laialdasem kasutamine.

5.2.3 Konkurentsivõimet puudutava ühtlustamise prioritee-tide osas võib nimetada:

- ühtse turu raames topeltmaksustamise lõpetav määrus, mis asendab liikmesriikide vaheliste kahepoolsete konventsioo-nide läbitungimatu ja mitteammendava loetelu;
- väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele avatud Euroopa ettevõtte lihtsustatud statuut — mida komitee on korduvalt nõudnud –, mis avaks neile uusi arengu-, koostöö ja alltöövõtu võimalusi Euroopa tasandil, alustades piiritsoo-nidest;
- lihtsa, efektiivse ja odava ühenduse patendi loomine, mille vastuvõtmise pidev hiline-mine hakkab muutma struktuuri-li-selt võimatuks Euroopal täita oma väljakulutatud otsuseid konkurentsivõime osas;
- tõelise teenuste siseturu lõpuleviimine kõigi huvitatud poolte aktiivsel osalusel. (1)

5.2.4 Administratiivse eraldatuse kõrvaldamine on samuti ühtse turu tugevdamiseks hädavajalik tingimus, mida tuleks liidu finantsabiga toetada otsesemalt ja rohkem kui praegu tehakse. See peaks kaasa tooma:

- tihedam üleeuroopaline koostöö riikide administratsioonide vahel, mille ülesandeks on praegu 25 liikmesriigi ühtse turu kaashaldamine;
- ühenduse inspeksioonid riikides, koos aruannetega, mis toovad välja võimalikud kitsaskohad ja meetmed nende parandamiseks;

(1) EMSK ettevalmistav arvamus.

- tollide ühtlustamine laienemise tagajärjel tekkinud välispiiridel, mille esimene etapp oleks mõista koolituse ühisosa ja Euroopa tollitöötajate praktikate ja vahetusprogrammide intensiivistamise vajadust;
- realselt sõlmitud avalike hangete võrdluste avaldamine;
- avalike teenuste parem riigiülene kooskõlastamine, mis võib ette valmistada selliste teenuste osutamist Euroopa tasandil valdkondades, kus see on õigustatud.

5.3 Arendada majandusliitu

5.3.1 Realsema majandusliidu toetamine on võtmelement Euroopa ettevõtete konkurentsivõimes ja vajalik rahandusliidu elujõulisuse täielikumaks tagamiseks. Eelkõige on vaja varustada Euroopa kohasema ja stabiilsema makromajandusliku vastusega rahvusvahelise majandusedu olukorras, nii pakkumise kui nõudmise toetamise poliitikate osas. Seda ühtset majanduspoliitikat tuleb arendada kooskõlas Lissabonis määratud konkurentsivõime tähtajaga aastal 2010. Selleks tuleb:

- laiendada esimesel võimalusel eurosooni EL uutele liikmesriikidele, pidades samas kinni kõigist kriteeriumitest;
- arendada ühenduse meetodi eeliseid (nt komisjoni aruanded ja ettepanekud, enamushääletused nõukogus) kõigis tõeliselt ühistes huvides olevatele majandusasjadele;
- jälgida stabiilsuse ja majanduskasvu paktist kinnipidamist tingimustes, mis arvestavad ka konkurentsivõime eesmärkidega, eelkõige pigem ratsionaliseerides valitsuskulutusi, mitte raskendades maksukoormat, mis tooks kaasa konkurentsivõime halvenemise ja investeringute vähenemise.

5.3.2 Meetmetest, mis võimaldaks märkimisväärselt majandusliidu poole edasi liikuda, võib välja tuua:

- eelnev ühenduse aramus hilisema asemel riiklike rahandusseaduste eelnõude kohta tagamaks nende vastavus majanduspoliitika üldsuunistele (BEPG);
- tööhõive juhtnõõride kooskõlastamine BEPG-ga, minnes kaugemale lihtsast kõrvutasetamisest;
- Euroopa rahandusruumi korraldamise kiirendamine, kaasa arvatud kaasregulatsiooni läbi.

5.3.3 Üks majandusliidu tingimusi on maksukorralduse, eelkõige maksujaotiste ühtlustamine kaubavahetusele avatud ja

investeringutele atraktiivses majandusolukorras. Otseselt ühtset turgu puudutavates valdkondades võiks maksumäärade vabadus olla raamistatud. Kooskõlastatud maksukergendused oleks vajalikud tööhõivele. Üksmeele puudumisel võimaldaks sel teel edasi liikuda soovivate riikide tugevdatud koostöö saavutada juba esimesi edusamme.

5.3.4 Paremini kooskõlastatud majanduspoliitika eesmärgid peaksid taotlema:

- majanduskasvule suunatud poliitika arendamist, toetades majandusaktiivsust ja tööhõivet, nagu viimased Euroopa Ülemkogud on tunnistanud: selleks tuleb lisaks EIP täiendavale sekkumisele, mille mõju, kuigi seda ei tohi alahinnata, on siiski piiratud, anda uus mõõde avaliku ja erasektori partnerlusele, eriti uute üleeuroopaliste infrastruktuuride finantseerimisel laienenud EL tasandil;
- kinnitada aktiivsemat tööstuslikku lähenemist, muutes selgemaks Euroopa huvid, koos ühilduva konkurentipoliitikaga, nende huvide kaitsele keskendatud kaubanduspoliitika, suurte ühisprojektide toetamise ja ühenduse eelarvest tulevate toetustega;
- tagada uuenduste ja teadustöö vajalikud investeringud ettevõtetelt, eelkõige Euroopa konkurentsivõime tugevdamiseks kvaliteedi tasandil;
- tagada eelkõige Euroopa sõltumatus tema julgeoleku seisukohast võtmetehnoloogiate osas (vajadusel tugevdatud koostöö kaudu, vastavate riigihangete korraldamisega);
- teadus- ja arendustegevuse ühtse poliitika keskendamine ühisprojektidele koos euroühilduvate riiklike lähenemistega.

5.3.5 Uus eelarveprogramm 2007—2013, mis järgneb praegusele programmile 2000—2006, peaks olema suunatud sellele Euroopa konkurentsivõime eesmärgile. Selleks tuleks:

- ennetada veelgi majanduslike, tööstuslike, regionaalseid ja sotsiaalseid mutatsioone ja edendada kohandamisi;
- jätkata põllumajanduspoliitika reformi koos huvitatud pooltega, pidades silmas Euroopa toiduainetetööstuse konkurentsivõimet, keskkonna- ja tarbijate julgeoleku nõudeid, maapiirkondade tasakaalustatud arengut;

- tugevdada liidu kohalolu rahvusvahelises plaanis, parandades arenguabi efektiivsust, arendades partnerlussuhteid, toetades Euroopa ettevõtete investeringuid suure kasvupotentsiaaliga kolmandatesse turgudes;
- tagada telekommunikatsiooni-, energia- ja transpordivõrkude vastastikune ühilduvus, parandades ka nende hinna/kvaliteedi/julgeoleku suhet;
- kohandada ühenduse abi tingimused, st laiendada abitingimusi (eelkõige majandusliku konvergenti, kuid ka direktiivide ülevõtmise osas), saada rohkem vastukaja abisaajatelt riikidelt (konkurentsivõimeline keskkond ettevõtetele, maksusoodustused, administratiivne lihtsustamine, tökete kõrvaldamine), kontrollida ühenduse abi vastavust konkurentsireeglitele nagu tehakse riigiabi puhul (jälgida konkurentsi kahjustamist ja häireid, mis võivad tuleneda kunstlikest ümberpaiknemistest) ja arendada pigem soodustingimustel laenu andmist, kui suunata suurem osa abist subsidiumidele.
- kiirendada Euroopa rahandusturu integratsiooni, viies kooskõlla volavuse, ühtlustamise, julgeoleku, konkurentsi ja iseregulatsiooni;
- saavutada tootlikkuse kasv, ühelt poolt otse ettevõtetes — nt töökorraldus, informaatika ja uued tehnoloogiad — ja teiselt poolt läbi riiklike ülekannete tugevdamise majandusliku ja sotsiaalse efektiivsuse — avalik-õigusliku sektori avatus, avalike teenuste osutajate koostöö Euroopa tasandil —, mis lihtsustab riigieelarve puudujäägi vähendamist;

5.4 Tagada struktuurireformide järjepidevam elluviimine

5.4.1 Lissaboni mandaat tuleb eurooplastesilmis usaldusväärseks muuta. Tuleb vähendada kartusi selle tähenduse ja sotsiaalse hinna suhtes. Need reformid on meie tulevase arengu tingimuseks avatud majanduses. Tuleb tagada sellise Euroopa ühiskonnamudeli jätkusuutlikkus, mida eurooplased tähtsaks peavad ja mis on väljendatud põhiõiguste hartas, sobitades selle kokku konkurentsivõime eesmärgiga.

5.4.2 Ka seda konkurentsivõime eesmärki tuleks paremini selgitada. Komitee jaoks ei tule olla kõige konkurentsivõimelisemad maailmas, kärpides maksimaalselt kulutusi kõigis valdkondades: selline eesmärk oleks nii petlik kui ka teostatamatu ning mitmeski plaanis saatuslik ja ebasäästev selle kvaliteetivõime, sotsiaalsete ja keskkonnakulude tõttu. Komitee arvates tuleb seevastu anda kõik võimalused olla täielikult ja säästvalt konkurentsivõimeline avatud ja globaliseerunud majanduses, eelkõige vallates uusi tehnoloogiaid ja uuenduslikumat töökorraldust ja tootlikkust, hoolitsedes samas pidevalt meie sotsiaalse arengumudeli säilitamise ja tugevdamise eest Euroopas.

5.4.3 Kooskõlastamine ühelt poolt majanduslike, sotsiaalsete, administratiivsete ning keskkonnareformide ja teiselt poolt liikmesriikide vahel peaks olema parem.

— Tuleks tagada vastastikune võrreldavus ja tugi. Arvestades struktuurireformide praegust seisulist liikmesriikides, oleks eelkõige vaja:

- tagada, et teadustöö eelarved vastaks liidu määratud eesmärgile: 3 % SKT-st, millest kaks kolmandikku peab olema finantseeritud erasektori poolt, ja et riiklikud programmid oleks kooskõlas omavahel ning teadus- ja arendustegevuse ühtse poliitikaga;
- stimuleerida õpet ja koolitust vaheldumisi koolis ja ettevõttes, avada laiem juurdepääs neile ja arendada veelgi suuremas ulatuses üleeuroopalisi vahetusprogramme;
- toetada tööotsijate paremaid võimalusi töö leidmiseks läbi koolitusprogrammide ja isikliku toe tööturule sisenemisel;
- julgustada ka tööotsijaid, nii mehi kui naisi, vanemaid ja nooremaid, alustama iseseisvat majandustegevust, lihtsustades administratiivseid toiminguid ja nende olukorda sotsiaalkaitse režiimiga mitte halvendades;
- tagada sotsiaalkaitse maksejõulisus, mis on tema jätkusuutlikkuse pant, arvestades Euroopa demograafilist vananemist, ennetades ja karistades samas illegaalset deklareerimata töötamist;
- lihtsustades ülemääraseid õigusnorme ja protseduure — ettevõtete loomine, VKE'd — kaasa arvatud, nagu eespool mainitud, efektiivsem võitlus varimajanduse vastu;
- tugevdada säästvat arengut ja edendada uusi tehnoloogiaid selles valdkonnas — mis avavad Euroopa ettevõtetele uued turud maailmatasandil — vahetades rohkem kogemusi, mis peaksid saama andmebaasi aluseks.

5.4.4 Euroopa tasandil tuleks seda reformide koordineerimist toetada:

- andes Euroopa Komisjoni presidendile koos kõigi tema kolleegidega spetsiaalse vastutuse Euroopa ettevõtete konkurentsivõime eesmärgi arvestamiseks, õigustades sellekohaseid erialgatusi komisjoni poliitikas — president võib nimetada ühe komisjoni liikme teda selles ülesandes abistama;
- luues Lissaboni reformide elluviimise võrdleva tabeli, rõhutades mitte ainult riigivõimude, vaid ka kodanikuühenduste rolli;
- suunates rohkem ELi abisid Lissaboni eesmärkide täitmiseks ja tuues selle järjepidevuse tekitamise välja igaaastastes aruannetes.

5.4.5 Üks keskseid nõudmisi tänapäeval on tugevdada eurooplaste motivatsiooni Euroopa ülesehitamise ja konkurentsivõime tõstmise osas. See eeldab selgemat nägemust loodava Euroopa eesmärkidest ja piirjoontest, samuti globaalset majanduslikku ja sotsiaalset raamistikku, kuhu struktuurireformid sisse sobivad. See toob eelkõige kaasa parema arusaamise Euroopa sotsiaalsete suhete mudeli tulevikust.

5.4.6 Euroopa ettevõtete suurenenud konkurentsivõime eeldab eelkõige töötajate ametioskuste parendamist, nende töö korraldamises osalemise stimuleerimist, sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamist ettevõtetes, toetudes tihendatud ja uuendatud sotsiaalsetele suhetele.

5.4.6.1 Investeeringud ettevõtete inimkapitali on määrava tähtsusega: ettevõtte inimkapitali moodustav tööjõud on tootlikkuse peamine faktor. Sellest investeeringust, eelkõige koolitusse, sõltub töötajate motivatsioon ja tootmisvõimekus.

5.4.6.2 Kui haridus ja elukestev õpe on muutunud Euroopa tööhõivepoliitika keskseks elemendiks, on murettekitav tõdeda hariduses ja koolituses osaleva tööjõu protsenti: olles keskmiselt 14 % juures 2—29-aastaste hulgas, väheneb see järk-järgult koos vanuse kasvamisega, langedes 55—64-aastaste seas vaid 5 %-ni.

5.4.6.3 Tootmissüsteemis, kus töökohad nõuavad järjest rohkem tehnikat ja oskusteavet, on olukord Euroopa konkurentsivõime seisukohalt murettekitav. On soovitatav, kui mitte hädavajalik sellest olukorrast välja tulla. Selleks peavad ettevõtted lisama oma strateegiasse koolituse keskmise- või pikaajalise investeeringuna ja mitte investeeringu kiiret või kohest tagasiteenimist eeldava tegevusena.

5.4.6.4 Siiski ei tule kutseõpet, koolitust ja elukestvat õpet vaadelda eraldiseisvatena. Nad peavad olema töötajate karjäärijuhtimise osa. Läbi koolituse tuleb tagada motivatsioon igas eas, väärtustades oskusi ja mitmekesistades töökogemusi. Sellest vaatekohast on pädevusaruanded ja oskuste rakendamine samuti töövahendid, mida tuleb arendada individuaalsete ametiprojektide raames, mis seostuvad ettevõtte projektiga.

5.4.7 Komitee soovib rõhutada ka sotsiaalmajanduse rolli, mida on juba käsitletud mitmetes arvamustes. Komitee sooviks meenutada, et sotsiaalmajandus võib pakkuda suurendatud konkurentsivõime mudelit, baseerudes inimeste ja ettevõtete koostööl ja omaenda võimel rahuldada inimeste vajadusi ning arendada inimkapitali.

5.4.8 Lisaks ettevõtetele ja nende töötajatele on sotsiaalsete suhete uuel määratlemisel tähtis roll sotsiaalpartneritel. Lissaboni mandaat määras algselt ettevõtetele, sotsiaalpartneritele ja kodanikuühendustele peamise vastutuse reformide õnnestumise eest. Komitee kahetseb väga, et seda viidet on alahinnatud esimestel kevadistel tippkohtumistel, nii liikmesriikide aruannetes kui ka Euroopa Ülemkogu aruteludes ja lõppjäreldestes.

5.4.9 See olukord hakkas paranema kevadise tippkohtumise eelõhtul sotsiaalpartnerite kohtumisel nõukogu ja komisjoni eesistujatega. Sotsiaalpartnerite (UNICE, CEEP, UEAPME ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon ETUC) poolt kokku lepitud sotsiaaldialoogi mitmeaastane programm aastateks 2003—2005 aitas samuti kaasa nende suuremale seotusele reformistrateegia teostamisega. Oma kolme põhisuunaga (tööhõive, laienemise sotsiaalsed aspektid ja mobiilsus) paneb see kooskõlastamise ja ühiste algatuste programm rõhu eelkõige koolituse ja kutsekvalifikatsiooni tugevdamisele. See aitab kaasa ka Euroopa ühiskonnamudeli määratlemisele, milles on ühendatud ettevõtete suurem majanduslik konkurentsivõime ja tugevdatud sotsiaalne sisu.

5.4.9 Need sotsiaalpartnerid on juba liikmesriikides alustanud määravaid reforme nii koolituse, tööturu kui sotsiaalkaitse alal. Oluline on julgustada nende kaasvastutust reformides, väärtustades nende algatust ja kokkuleppeid aruannetes kevadistele tippkohtumistele ja kaasates neid hea praktika vahetamiseks. Komitee on valmis koostama andmebaasi, jagamaks informatsiooni ühiskondlik-majanduslike tegijate osaluse kohta reformides.

6. Kokkuvõte

6.1 Kokkuvõtteks nendib komitee, et Euroopa ettevõtete puudulik konkurentsivõime on kallis hind, mida tuleb täna maksta ebapiisavalt ettevõtliku Euroopa eest, mis pole endiselt mitmes valdkonnas lõpule viidud, kasutab väga puudulikult, sageli nõrgalt, mõnikord ebajärjekindlalt ja seega ebaproduktiivselt oma eeliseid. Seda tõsiasja kinnitavad neli põhilist kitsaskohta:

- ettevõtlusvaimu ebapiisav toetamine hoolimata Euroopa vabadustest;
- siseturg, mis hoolimata laienemisest on endiselt lõpuleviimata;
- majandusliit, mis hoolimata rahaliidust on ikka puudulik;
- struktuurireformid, mis hoolimata programmidest on veel halvasti läbi viidud.

6.2 Need kitsaskohad tuleb kollektiivselt parandada, et tagada Euroopa ja tema riikide parem järjepidevus, üksteist täiendades. Komitee kiidab heaks, et viimasel kevadisel Euroopa Ülemkogu kohtumisel:

- kutsuti liikmeid üles edendama partnerlust sotsiaalpartnereid, kodanikeühendusi ja riigivõimu liitvate reformide elluviimiseks;

- toetati Euroopa sotsiaalpartnerite tahtmist intensiivistada oma tegevust Euroopa muudatuste heaks uue partnerluse läbi.

6.3 Komitee leiab, et selline partnerlus, nii Euroopa kui riiklikul tasandil, peaks võtma ülesandeks luua kiiresti tingimused Euroopa konkurentsivõime suurendamiseks ja aitama eelkõige:

- kiirendada siseturu optimaalset korraldamist;
- viia majandusliit rahaliidu kõrgusele;
- kaasata kõik asjaosalised reformide läbiviimisse;
- kaasata selleks uuenduslikke algatusi, nii riiklikke, era-, kui ühenduste algatusi;
- hinnata järgmistel kevadistel tippkohtumistel selle partnerluse edusamme.

6.4 Lõpuks rõhutab komitee vajadust pidada kindlalt kinni 2010. aasta tähtajast, mis peab hõlmama nii Lissaboni reformide elluviimist kui ühtse turu lõpuleviimist ja tõelise konkurentsivõimelise majandusliidu teostumist, mis kasutaks kõiki rahaliidu tulemusi ja vastaks samal ajal täielikult säästva arengu nõudmistele.

Brüssel, 27. oktoober 2004.a

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND
